

X. STRESZCZENIE W JĘZYKU POLSKIM

Szczepienia ochronne są obecnie najważniejszym elementem procesu profilaktyki rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, umożliwiającym ochronę jednostek indywidualnych oraz całych społeczności przed zachorowaniem. Poddawanie się szczepieniom ochronnym obowiązkowym i zalecanym przez pojedyncze jednostki populacji służy nie tylko do ochrony ich zdrowia, ale też do wytworzenia odporności populacyjnej.

Celem pracy było poznanie opinii i poglądów rodziców, podopiecznych Przychodni Lekarzy Rodzinnych Pro Medica Centrum w Białymstoku, na temat szczepień ochronnych obowiązkowych i zalecanych w Polsce oraz wpływu na powyższe preferowanych przez rodziców zachowań zdrowotnych i faktu bycia lub nie pracownikiem ochrony zdrowia. Postawiono także pięć hipotez badawczych: 1. Na przestrzeni lat 2013-2016 obserwowany będzie wzrost odsetka dzieci niezaszczepionych. 2. Na przestrzeni lat 2013-2016 obserwowana będzie tendencja do wzrostu częstości występowania przeciwwskazań do szczepień ochronnych. 3. Poglądy na temat szczepień ochronnych będą zróżnicowane w zależności od wieku, płci, wykształcenia i sytuacji materialnej badanych rodziców. 4. Poziom zachowań zdrowotnych rodziców będzie miał wpływ na poglądy na temat szczepień ochronnych. 5. Rodzice z wykształceniem medycznym, w przeciwieństwie do pozostałych, częściej szczepili swoje dzieci.

Badania przeprowadzono w okresie od lipca 2015 roku do czerwca 2016 roku po uzyskaniu zgody Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku R-I-002/196/2015 oraz zgody Dyrekcji Przychodni Lekarzy Rodzinnych Pro Medica Centrum w Białymstoku.

W pierwszym etapie badań dokonano analizy dokumentacji z lat 2013-2016 obrazującej stan „wyszczepialności” dzieci w Przychodni Lekarzy Rodzinnych Pro Medica Centrum w Białymstoku. W drugim etapie badań poznano opinię i poglądy 300 rodziców, podopiecznych Przychodni Lekarzy Rodzinnych Pro Medica Centrum w Białymstoku, na temat szczepień ochronnych obowiązkowych i zalecanych w Polsce, a także oceniano preferowane przez rodziców zachowania zdrowotne i ich wpływ na poglądy dotyczące szczepień oraz zależności pomiędzy powyższym, a faktem bycia lub nie pracownikiem ochrony zdrowia.

Badanie wykonano metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankietowego i standaryzowanego Inwentarza Zachowań Zdrowotnych (IZZ) Juczyńskiego.

Uzyskane wyniki pozwoliły na wysunięcie następujących wniosków: 1. Na przestrzeni lat 2013-2016 stwierdzono, z wyjątkiem szczepienia przeciwko różyczce (dotyczy szczepienia dziewcząt w 9 r. ż.), wzrost odsetka dzieci niezaszczepionych. 2. Na przestrzeni lat 2013-2016 ani jedna osoba nie poddała się szczepieniu przeciw HPV. 3. Po wyeliminowaniu przypadków dzieci niezaszczepionych, nie wykazano zmian w częstości stosowania szczepionek skojarzonych. 4. W kolejnych latach zauważono tendencję do wzrostu częstości występowania przeciwwskazań do szczepień ochronnych, zmniejszenia się liczby szczepień przeciwko rota wirusom oraz wzrostu przeciwko meningokokom i kleszczowemu zapaleniu mózgu. 5. Poglądy na temat szczepień w większości zróżnicowane były w zależności od wieku, płci, wykształcenia, sytuacji materialnej badanych. 6. Rodzice nie szczepiący dzieci w większości uważali, że można uzyskać odporność na choroby przez przechorowanie, byli zdecydowanie za ograniczeniem ilości szczepień i bardziej krytycznie nastawieni do programu szczepień obowiązującego w Polsce, sądzili że szczepionki w Polsce nie są bezpieczne, obarczali je winą za szereg wad rozwojowych u dzieci oraz autyzmu. 7. U co piątego szczepionego dziecka doszło do pojawienia się niepożądanych odczynów poszczepiennych, głównie jako wzrost temperatury powyżej 38 stopni oraz zaczerwienienie i obrzęk w miejscu podania szczepionki. 8. Rodzice u których dzieci pojawiały się uboczne objawy poszczepienne częściej odczuwali wątpliwości przed dokonaniem kolejnego szczepienia. 9. Poziom zachowań zdrowotnych większości badanych był przeciętny, przy czym najbardziej preferowaną kategorią było „pozytywne nastawienie psychiczne”. 10. Rodzice wierzący w toksyczność szczepionek bardziej dbali o prawidłowe żywienie, mieli pozytywne nastawienie psychiczne oraz wyższy poziom zachowań profilaktycznych i praktyk zdrowotnych. 11. Rodzice nie pamiętający, czy mieli wątpliwości odnośnie szczepienia dziecka, wykazywali niższy poziom zachowań profilaktycznych i mniej pozytywne nastawienie psychiczne. 12. Rodzice, którzy nie szczepili dzieci za pomocą szczepionek wysokoskojarzonych mieli niższy poziom prawidłowych nawyków żywieniowych, a szczepiący swoje dzieci dodatkowo - wyższy poziom zachowań zdrowotnych, zwłaszcza w zakresie praktyk zdrowotnych. 13. Rodzice z wykształceniem medycznym istotnie statystycznie częściej wyrażali pozytywną opinię o obecnym programie szczepień. 14. Rodzice pracownicy ochrony zdrowia częściej od pozostałych uważali, że szczepienia powinny być obowiązkowe, że lepiej jest uzyskać odporność przez szczepienie niż przez

przechorowanie, że nie ma potrzeby stosowania wszystkich dostępnych szczepionek, że stosowane w Polsce szczepionki są bezpieczne, mieli mniej wątpliwości na temat celowości szczepienia dziecka oraz częściej szczepili dzieci szczepionkami wysokoskojarzonymi i zalecanymi, ale nie były to różnice statystycznie istotne, co być może być powiązane z małą liczebnością badanych z sektora ochrony zdrowia.

Wysunięto także postulaty: 1. Regularnie prowadzone monitorowanie postaw rodziców odnośnie programu szczepień i szczepionek w Polsce pozwoli na bieżące dostosowywanie programów edukacyjnych do aktualnych potrzeb. 2. Powszechny dostęp do informacji z jednej strony ułatwia pozyskiwanie rzetelnej wiedzy, ale jednocześnie umożliwia kontakt z informacjami nie do końca sprawdzonymi oraz z aktywnością ruchów antyszczepionkowych. 3. Rzetelne informacje o szczepieniach nie powinny być przekazywane tylko w czasie pierwszej wizyty szczepiennej, ale także poruszane w trakcie kolejnych spotkań, nie tylko odnośnie szczepień obowiązkowych, ale i zalecanych.

XII. SUMMARY IN ENGLISH

Preventive Vaccinations Compulsory and Recommended in Poland as Perceived by the Patients of Family Doctors' Clinic Pro Medica Centrum in Białystok

Preventive vaccinations are currently the most important element of the process of prevention of the spread of infectious diseases, protecting individuals and communities from them. When individuals receive compulsory and recommended preventive vaccinations, it does not only protect their own health but it also helps develop herd immunity.

The aim of the work was to learn the views and opinions of parents being patients of the Family Doctors' Clinic Pro Medica Centrum in Białystok concerning preventive vaccinations compulsory and recommended in Poland, and to find out whether health-related behaviours preferred by those parents and the fact of being or not being a health care worker have an influence on those views and opinions. Five research hypotheses were made: 1. Between 2013 and 2016, the proportion of unvaccinated children was growing. 2. Between 2013 and 2016, the frequency of occurrence of contraindications for preventive vaccinations tended to grow. 3. Views on preventive vaccinations differ depending on the age, sex, education level and financial situation of the participating parents. 4. The level of parents' health-related behaviours has an influence on their views on preventive vaccinations. 5. Parents with medical education had their children vaccinated more often than others did.

The study was carried out between July 2015 and June 2016 upon the consent of the Bioethics Committee of the Medical University in Białystok R-I-002/196/2015 and the consent of the Manager of the Family Doctors' Clinic Pro Medica Centrum in Białystok.

In the first phase of the research, we analyzed documents from the 2013-2016 period, showing child vaccination coverage in the Family Doctors' Clinic Pro Medica Centrum in Białystok. In the second phase of the research, we learnt the opinions and views of 300 parents being patients of the Family Doctors' Clinic Pro Medica Centrum in Białystok concerning protective vaccinations compulsory and recommended in Poland, and we evaluated health-related behaviours preferred by those parents and their influence on the views concerning vaccinations, as well as the relationship between the views and the fact of being or not being a health care worker.

The study was carried out with the diagnostic poll method using an original survey questionnaire and the standardized Health Behaviour Inventory (in Polish: Inwentarz Zachowań Zdrowotnych, IZZ) by Juczyński.

The findings led to the following conclusions: 1. Between 2013 and 2016, the proportion of unvaccinated children grew, with the exception of vaccination against rubella. 2. Between 2013 and 2016, nobody received a HPV vaccination. 3. Excluding the cases of unvaccinated children, we did not observe any change in the frequency of administering combined vaccines. 4. In the following years, we observed a tendency for higher occurrence of contraindications for preventive vaccinations and a lower number of vaccinations against rotaviruses and against meningococcus and tick-borne encephalitis. 5. Views on preventive vaccinations mostly differed depending on the age, sex, education and financial situation of the participating parents. 6. The parents who did not have their children vaccinated were of the opinion that immunity to diseases can be obtained by recovering from the disease, they were definitely in favour of reducing the number of vaccinations, had a critical attitude to the Polish preventive vaccination programme, thought vaccines in Poland are not safe and blamed them for a number of developmental defects and autism in children. 7. One in five vaccinated children had some side effects, mostly temperature rise above 38 degrees and reddening and swelling where the vaccine was administered. 8. The parents whose children had such reaction after vaccination more often had doubts about having their children vaccinated again. 9. The level of health-related behaviours of the majority of the respondents was average, and the most preferred category was “positive mental attitude”. 10. The parents who believed that vaccines are toxic cared more about a proper diet, had a positive mental attitude and displayed a higher level of preventive behaviours and health practices. 11. The parents who did not remember whether they had doubts about having their children vaccinated displayed a lower level of preventive behaviours and less positive mental attitude. 12. The parents who did not have their children vaccinated with multi disease combined vaccines had a lower level of proper eating habits, and those who had their children vaccinated with extra vaccines, had a higher level of health-related behaviours, especially regarding health practices. 13. The parents with medical education statistically significantly more often expressed positive opinions on the current vaccination programme. 14. The parents who are health care workers thought more often than others that vaccinations should be compulsory, that it is better to obtain immunity by vaccination than by recovering from the disease, that it is unnecessary to use all the available vaccines and that vaccines used in Poland are safe, they had less doubts whether having their children vaccinated was purposeful and more often had their children

vaccinated with multi disease combined and recommended vaccines, but the differences were not statistically significant, which may result from the fact that the number of respondents from the health care sector was low.

The following postulates were also made: 1. Regular monitoring of parents' attitudes to the vaccination programme and vaccines in Poland will make it possible to systematically adjust educational programmes to the current needs. 2. The common access to information on the one hand facilitates the acquisition of reliable knowledge, but on the other hand it gives access to not fully verified information and to the activity of anti-vaccination movements. 3. Reliable information on vaccinations should not only be provided during the first vaccination visit but also during the following meetings, and should not only refer to compulsory vaccinations but also to recommended ones.